

Savremena upotreba helikoptera

Kap. korv. Pavle Matušić, Split

Kad se danas govori ili piše o helikopterima, obično se najviše vodi računa o njima kao sredstvima za spasavanje s mnogobrojnim mogućnostima primjene. O drugim načinima upotrebe helikoptera manje se vodi računa, iako je u tome učinjen veliki korak naprijed uporedo s njihovim tehničkim razvojem.

Nesumnjivo je, da je njihova velika upotreba u svrhe spasavanja za vrijeme mira, privukla na sebe pažnju javnosti pa zatim i vojnih stručnjaka. Naravno korisno su SAD upotrebile helikoptere u Artiku. Tamo su se oni pokazali nezamjenjivima, jer nije bilo moguće tako brzo i efikasno pružiti pomoć ugroženim ekspedicijama nijednim drugim, danas poznatim sredstvima. Helikopteri su se pokazali vrlo praktični u Korejskom ratu i u ratu u Indokini. Skupocjena pomoć trupama bio je direktan prenos ranjenika pomoću helikoptera sa područja operacija u bolnicu ili na najbliži aerodrom.

Upotreba helikoptera za transport

Upotreba helikoptera za transport poznata je daleko manje od njihove primjene u mnogobrojnim slučajevima spasavanja. Njihova upotreba u transportu potekla je iz činjenice, da je većina aerodroma velikih gradova dosta udaljena od njihovih napučenih centara. Tako se događa, da put od centra do aerodroma traje više nego kasnije vazdušno putovanje avionom. Najrječitiji primjer za to je put avionom London—Pariz i obratno.

Stoga su po prvi put u Los Angelesu upotrebili helikoptere za transport pošte iz poštanske zgrade na aerodrom. Helikopter leti direktno sa balkona pošte na aerodrom i obratno. Slično su zatim postupili u Engleskoj i Belgiji, a iskustva na civilnom polju transporta helikopterima korištena su naravno i kasnije u vojsci na vojničkom polju primjene.

Helikopteri se još na civilnom polju koriste za kontrolu duž dugih petrolejskih cijevovoda, električnih linija i za borbu protiv štetnih insekata.

Pojedine firme u SAD rade već na širokoj skali helikoptere—gigante, koji mogu da ponese velike terete ili odgovarajući broj ljudi. Tako je helikopter XH—16 sposoban da ponese 4—5 tona tereta ili 40 potpuno naoružanih i opremljenih vojnika. Osim toga on raspolaže još jednim interesantnim detaljem. Pregrada za teret je pokretana točkovima, tako da se ovaj helikopter može koristiti i kao neka vrst vazdušnog remorkera za kretanje po cesti. Osim toga time prestaje potreba, da se teret krca na helikopter u polaznoj bazi. Materijale se može direktno nakrcati iz ma-

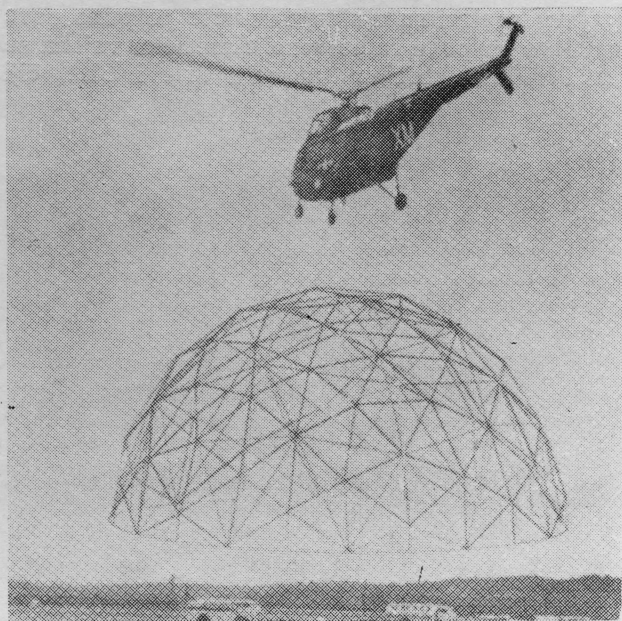
gazina, a kod dolaska na odredište mogu se točkovima prenijeti gdje su namijenjeni. Ovime su izbjegnuti gubici u vremenu zbog prebacivanja materijala iz kamiona na helikoptere i obratno.

Glavni sadašnji nedostatak helikoptera je njihov relativno vrlo mali akcioni radius u odnosu na obične avione. Ovo se za sada nekako rješava tako, da ih se »tegli« kao jedrilice običnim avionima. Tegljenje se vrši uz najmanje moguću horizontalnu brzinu, a helikopteri podešavaju broj okretaja, koliki je dovoljan, da nosi težinu helikoptera.

Danas se već može sa sigurnošću predvidjeti, da će radi svog stalnog tehničkog razvoja i usavršavanja helikopteri osvojiti veliku važnost u avio-transportu. Ovo naročito onda, kad će se raditi o transportu osjetljivih tereta, koji se ne će moći spustiti padobranom na točke, gdje inače avioni ne mogu sletjeti. Ovime će se izbjeći i rizik, da tereti spuštenu padobranom, pod utjecajem vjetrova, padnu neprijatelju u ruke, što se toliko puta dogodilo u toku prošlog rata.

Osobito je važna upotreba helikoptera u brdovitim predjelima. Leteći nisko helikopteri mogu čuvati i lako napadati malobrojne brdske puteve, a osobito obilgatne prolaze u brdima. Oni tako mogu potpuno spriječiti opskrbu jedinica vezanih za te puteve. Ove jedinice bilo bi moguće snabdjevati vazdušnim putem u slučaju, da i same raspolažu helikopterima.

Najvažnija odlika helikoptera kao transportnih sredstava sadržana je u njihovoj potpunoj neovisnosti od aerodroma i odgovarajućih instalacija.

Ovaj helikopter može ponijeti na odredište svoj vlastiti mali „hangar“

cija kao i od cestovnih komunikacija. Osim toga na brojnim manevrima u SAD potvrđeno je, da se helikopterima mogu iskrčavati trupe i materijal na bilo koju točku obale, gdje bi inače bilo nemoguće vršiti snabdjevanje brodova i uopće pristajanje zbog pomanjkanja lučkih uređaja i obale, koja je srušena ili na toj poziciji ne postoji. Također je helikopter nezamjenljiv kad treba transportirati trupu na teritorije, u kojima su ceste i mostovi razoreni, a hoće se to što je moguće brže izvršiti.

Upotreba helikoptera za druge zadatke

Mogućnost upotrebe helikoptera prelazi okvire njihove upotrebe za spasavanje i transport. U Drugom svjetskom ratu su se laki avioni upotrebljavali ne samo za vezu, već vrlo često za korekturu artiljerijske vatre i blisko rekognosciranje zemljišta na samom frontu.

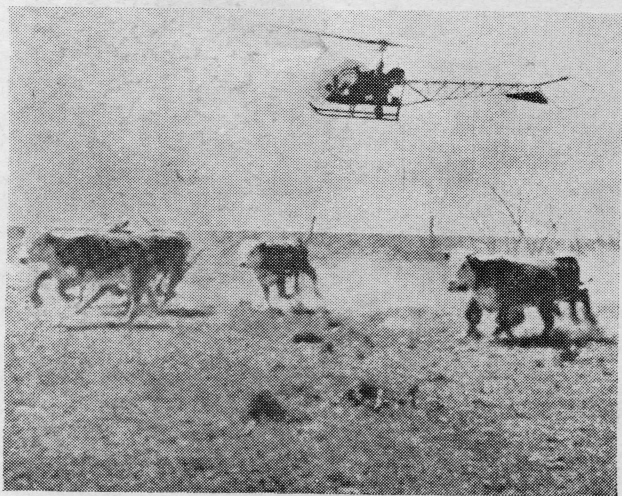
Za ove zadatke su u Koreji američke trupe koristile helikoptere radi njihovih znatnih prednosti u odnosu na lake avione.

U upotrebi za vezu superiornost helikoptera sastoji se u njihovoj potpunoj neovisnosti od terena. Kad je teren takav, da ni njima nije moguće aterirati, dovoljne su ljestvice ili užice za silazak na zemlju ili dizanje na helikopter.

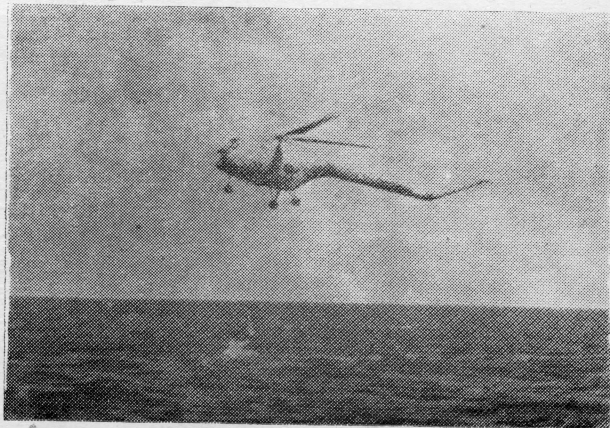
Pri korekturi artiljerijske vatre i rekognosciranju bliskih zona, helikopteri imaju dvostruku prednost, jer pružaju mnogo širi krug vidljivosti i mogu polako letjeti te čak i stajati nepokretni u vazduhu nad određenom točkom zemljišta.

Interesantno je, da praktična iskustva iz Korejskog rata pokazuju, da je protiv očekivanja ranjivost helikoptera od protiv-avionskih zrna bila manja u odnosu na ranjivost modernih lakih aviona.

Helikopteri su u stanju da vrše potpuno nove zadatke na polju radio-veze. Američka vojska se služi velikim brojem aparata VHF i UHF, čiji

Helikopter zamjenjuje Cow Boys i tjera goveda u obor na velikim farmama

Helikopter spušta užice brodolomcu

glavni nedostatak leži u ograničenom dometu. Da bi povećali domet helikopteri služe kao vazdušni »relais« što je već u praksi pokazalo odlične rezultate.

Upotreba helikoptera u taktičkim borbama

Osim navedenih zadataka, koji bi se mogli nazvati »pomoćni taktički zadaci«, helikopteri su upotrebljeni u Koreji i u nekim fazama taktičkih borbi. Ovo se dogodilo po prvi put u historiji ratovanja 19. septembra 1951. godine. Za vrijeme borbi sjeverozapadno od Kensonga radilo se o osvajanju dominantnog vrha, na koji se bilo vrlo teško popeti zbog naročito teškog terena. General Gerald Thomas, komandant 1. divizije »Marines-a«, odlučio je, da upotrebi 12 helikoptera »Sikorsky« H-19-A, koji su spuštajući se u razmacima od jedne minute jedan iza drugog, prenijeli na vrh ukupno 228 vojnika. Spuštanje iz helikoptera vojnici su vršili pomoću ljestvica i užeta, dok su se helikopteri držali nepokretno nad objektom. Iza toga je 12 helikoptera prenijelo na tu poziciju 8 tona municije i namirnica. Operacija je provedena bez žrtava zahvaljujući naročito zaštiti lovačkih i lovačko-bombarderskih aviona. Potpun uspjeh, kojim je okrunjena ova prva taktička upotreba helikoptera pokazuje važnost, koju oni mogu imati za operacije u brdovitim predjelima.

Ovakav uspjeh prve operacije potaknuo je američku vojsku, da se služi helikopterima i za udare »komandosa« pri zauzimanju mostobrana (helikopteri su se dizali sa brodova) u zamjenu za padobrance, jedrilice i manje desantne brodove. Ova nova primjena helikoptera za posljednje zadatke nije iskušana u Koreji, već na raznim vježbama za vrijeme velikog manevra u SAD. Neophodni uslovi za ovakvu primjenu helikoptera u borbi su lokalno gospodstvo u zraku i jaka zaštita lovačkih aviona.

Ako se ne može izvesti potpuno iznenađenje i ako se očekuje vatra neprijateljskih kopnenih oruđa, treba upotrebiti lake lovačko-bombarderske avione da neutrališu neprijateljsku protiv-avionsku odbranu.

Upotreba helikoptera za razminiranje

Za vrijeme rata u Koreji američka flota je trpjela dosta gubitaka zbog mina. Prilikom razminiranja često su stradali minolovci. Tako su u oktobru 1951. odjednom dva minolovca odletjela u zrak prilikom operacije »Wonsan«. Oni su naletjeli na mine i stradali odmah jedan za drugim. Američka flota se morala držati tri sedmice daleko od Wonsana radi 3.000 položenih mina. Neprijatelj je za tu operaciju imao samo 32 mala broda.

Američka mornarica je odlučila, da razmotri pitanje mogućnosti razminiranja pomoću helikoptera, koji ne bi bili izvrgnuti opasnosti od mina kao brodovi.

Firma »Piasecki« je otpočela ispitivanjem i pokusima na novoj opremi za razminiranje iz zraka. Najprikladniji za te operacije pokazali su se helikopteri tipa HRP—1 i H—21. Oboje imaju veliku autonomiju i veliku moć tegljenja. Oni su na dosadašnjim pokusima pokazali odlične manevarske sposobnosti čak i po nepovoljnom vjetru i jakom moru.

Helikopter je osim toga vrlo značajan u pretraživanju širokih morskih prostora od mina. U korejskom ratu je helikopter s američke krstarice »Rochester« otkrio u samoj operaciji kod Wonsana 61 sjeverokorejsku minu.

Helikopteri se još na moru vrlo uspješno upotrebljavaju u borbi protiv podmornica. Za to se upotrebljavaju specijalni tipovi helikoptera, snabdjeveni uređajima za otkrivanje podmornica i dubinskim bombama. Otkrivenu podmornicu registrira poseban uređaj u helikopteru pomoću plovka, koji se spušta u more iz helikoptera. Plovak je vezan kabelom, koji je ujedno veza sa uređajem, a služi i za dizanje plovka kad je podmornica otkrivena. Nalaze se u ispitivanju i specijalni uređaji, koji omogućavaju registriranje nadvodnih brodova na velikoj udaljenosti. Prema posljednjim podacima helikopter je u stanju da registrira podmornički šnorkel na 8 nautičkih milja udaljenosti.

Ukoliko se protivpodmornička borba vrši isključivo helikopterima, izvjestan broj helikoptera vrši samo traženje podmornice, a drugi ih napada, kad su otkrivene.

Spasavanje mornara i avijatičara iz mora

Spasavanje je jedan od zadataka, koji često helikopter može najbolje obaviti obzirom na brzinu. U posljednje vrijeme se eksperimentira sa posebnom mrežom, koja se spusti iz helikoptera, poteže na površini i naprosto lovi ljude u moru. Ona je vrlo praktična, osobito u slučajevima, kad se radi o ranjenim ili iznemoglim osobama, koje ne bi bile u stanju da se popnu pomoću spušte-nog užeta ili ljestvica.

Zbog svog relativno velikog vidokruga, preciznih aparata za izlaženje na poziciju i brzine, helikopter je odlično sredstvo za spasavanje iz mora.

* * *

Svojom primjenom u poljoprivredi (prskanje hemijskih sastojaka na voćnjake, usjeve — borba protiv skakavaca i štetočina), filmu (snimanje kamerom iz helikoptera), lovu na kitove (savremen način lova sa helikopterima ne zahtijeva tolika novčana sredstva, koliko oprema kitolovca, a daje bolji efekt), na farmama (za sakupljanje stoke) i mnogim drugim oblicima rada, helikopteri su zaista osvojili zavidno mjesto među najpotrebnijim vozilima na svijetu, a time osigurali svoj tehnički razvoj u budućnosti. Na njima se vrše stalna eksperimentiranja i ispitivanja boljih načina upotrebe. Razvijaju se sve noviji tipovi, najčudnijih oblika od sasvim malih helikoptera za jednu osobu do helikoptera — gigantata, koji krcaju automobile.

Ovaj tip helikoptera se odlično upotrebljava za snimanje ili spasavanje